ΕΤΟΣ Γ΄. Ἐν Ἡρακλείῳ Κρήτης τῇ 27 Ὀκτωβρίου 1913 ΑΡΙΘ. 149.

ΠΟΙΜΗΝ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΚΗΡΥΓΜΑ
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ
ΥΠΟ ΤΗΣ ΕΝ ΚΡΗΤΗι ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΔΑΠΑΝΗι ΤΩΝ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑΚΩΝ ΤΑΜΕΙΩΝ ΚΡΗΤΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ

ΟΜΙΛΙΑ ΚΑ΄.

ΠΟΤΕ ΟΦΕΙΛΟΜΕΝ ΝΑ ΠΡΟΣΕΥΧΩΜΕΘΑ;

«***Διὰ πάσης προσευχῆς καὶ δεήσεως » προσευχόμενοι ἐν παντὶ καιρῷ ἐν » Πνεύματι».*** *(Ἐφεσ. στ΄. 18).*

Τὰ ζητήματα τὰ ὁποῖα μέχρι τοῦδε ἐπραγματεύθημεν καὶ ἐλύσαμεν ἦσαν τὰ ἑξῆς: Τίνες ὀφείλουσι νὰ προσεύχωνται; Πρὸς ποῖον ὀφείλομεν νὰ προσευχώμεθα; Ὑπὲρ τίνων ἔχομεν καθῆκον νὰ προσευχώμεθα; Ὑπολείπεται νὰ πραγματευθῶμεν ἤδη τὰ ἑπόμενα. Πότε ὀφείλομεν νὰ προσευχώμεθα; Ποῦ, ἤτοι εἰς ποῖον τόπον ὀφείλομεν νὰ προσευχώμεθα; Τίνι τρόπῳ, ἤτοι μὲ ποίαν παράστασιν ὀφείλομεν νὰ προσευχώμεθα; Τίνας προσευχὰς ὀφείλομεν νὰ προσευχώμεθα; Ἂς ἀρχίσωμεν σήμερον ἀπὸ τὸ πρῶτον. Πότε ὀφείλομεν νὰ προσευχώμεθα;

Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἶπε· «*δεῖ πάντοτε προσεύχεσθαι*», τὸ ὁποῖον σημαίνει, ὅτι ὀφείλομεν νὰ προσευχώμεθα συχνά. Λοιπὸν ὀφείλομεν νὰ προσευχώμεθα πρωῒ καὶ ἑσπέρας, πρὸ τοῦ γεύματος καὶ μετὰ τὸ γεῦμα, κατὰ τὰς Κυριακὰς καὶ ἑορτάς, ἐν τοῖς πειρασμοῖς καὶ ἐν ταῖς θλίψεσιν. Ἐξετάσωμεν ἰδιαιτέρως ἕκαστον τούτων.

Ὀφείλομεν νὰ προσευχώμεθα πρωῒ καὶ ἑσπέρας. Ὁ Θεὸς εἶναι ὁ Κύριος ἡμῶν· ἡμεῖς δὲ ὑπήκοοι καὶ δοῦλοι αὐτοῦ. Λοιπὸν εἶναι μεγάλη θυσία τὸ ὅτι θὰ λατρεύωμεν αὐτὸν πρωῒ καὶ ἑσπέρας ἢ καὶ πολλάκις τῆς

ἡμέρας; Ὁ Δαυῒδ λίαν πρωῒ προσηύχετο πρὸς τὸν Θεόν. «*Ὁ Θεός, ὁ » Θεός μου, πρὸς σὲ ὀρθρίζω*». Οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ Ἡλίου προσηύχοντο ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ προσηύχοντο ἀπὸ κοινοῦ. Ὁ μέγας Ἀντώνιος παρεπονεῖτο διότι πολὺ γρήγορα ἐπεφαίνετο ἡ αὐγὴ καὶ διέκοπτε τὴν πρὸς τὸν Θεὸν προσευχὴν αὐτοῦ, τὴν συνομιλίαν αὐτοῦ μετὰ τοῦ Θεοῦ. Ὀφείλομεν λοιπὸν νὰ προσευχώμεθα τὸ πρωΐ, ὅταν ἐξεγειρώμεθα τοῦ ὕπνου καὶ τὸ ἑσπέρας, ὅταν ἑτοιμαζώμεθα νὰ κατακλιθῶμεν.

Ὀφείλομεν προσέτι νὰ προσευχώμεθα πρὸ τοῦ φαγητοῦ καὶ μετὰ τὸ φαγητόν. Αὕτη ἦτον ἡ τακτικὴ ὅλων τῶν αἰώνων· ὅταν φάγῃς καὶ χορτάσῃς λέγει τὸ Δευτερονόμιον, «*πρόσεχε σεαυτῷ, μὴ ἐπιλάθῃ Κυρίου τοῦ » Θεοῦ σου*». Ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ βλέπομεν, ὅτι τοὺς πέντε ἄρτους, δι' ὧν ὁ Χριστὸς ἐχόρτασε τὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ ἀκολουθήσαντα αὐτὸν λαόν, πρὶν ἢ πολλαπλασιάσῃ αὐτοὺς πρότερον ηὐλόγησεν. Ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων βλέπομεν ὅτι ὁ Ἀπόστολος Παῦλος κατά τι θαλάσσιον ταξείδιον ηὐλόγησε τὸ φαγητὸν ἐπὶ παρουσίᾳ πάντων τῶν ταξειδιωτῶν· «*λαβὼν ἄρτον, εὐχαρίστησε τῷ Θεῷ ἐνώπιον πάντων, καὶ » κλάσας ἤρξατο ἐσθίειν*». Οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ καὶ πρὸ τοῦ φαγητοῦ καὶ μετὰ τὸ φαγητὸν πάντοτε προσηύχοντο. Μάλιστα μετὰ τὸ φαγητὸν ἐτόνιζον καὶ ὕμνους πρὸς τὸν Κύριον. Διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον ὁ ἐξερχόμενος τῆς Χριστιανικῆς τραπέζης ἐξήρχετο ἀπὸ σχολεῖον ἀρετῆς καὶ οὐχὶ ἀπὸ συμπόσιον. Πόση ὅμως διαφορὰ ὑπάρχει μεταξὺ τῶν τότε καὶ τῶν σημερινῶν Χριστιανῶν; Πόσοι τῶν Χριστιανῶν σήμερον προσεύχονται πρὸ τοῦ φαγητοῦ ἢ μετὰ τὸ φαγητόν; Πόσοι δὲ κάμνουν τοὐλάχιστον καὶ μόνον τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ; Καὶ ὅμως στοιχειῶδες καθῆκον ἐπιβάλλει ἡμῖν νὰ εὐχαριστῶμεν τὸν τρέφοντα καὶ συντηροῦντα ἡμᾶς. Διότι τίς χορηγεῖ ἡμῖν τὴν τροφήν; Τίς «*ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας ἡμῶν » πρόβατα καὶ βόας, ἔτι δὲ καὶ τὰ κτήνη τοῦ πεδίου καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ » οὐρανοῦ καὶ τοὺς ἰχθύας τῆς θαλάσσης;*» Εἶναι δύσκολον, Χριστιανέ μου, νὰ ἀναλογισθῇς ὅλα ταῦτα, ὅταν καθίζῃς, ἢ ὅταν ἐγείρεσαι τῆς τραπέζης; Εἶναι δύσκολον νὰ δοξάσῃς τὸν Θεὸν ἀναβοῶν καὶ σύ, ὅπως ἄλλοτε ὁ Δαυῒδ. «*Κύριε, ὁ Κύριος ἡμῶν ὡς θαυμαστὸν τὸ ὄνομά Σου » ἐν πάσῃ τῇ γῇ;*»

Ὀφείλομεν νὰ προσευχώμεθα τὰς Κυριακὰς καὶ ἑορτάς. Περὶ τῆς Κυριακῆς ἔχομεν ὁμιλήσῃ ἄλλοτε διὰ μακρῶν καὶ διὰ τοῦτο ὀλίγα τινὰ θὰ σημειώσωμεν ἐνταῦθα. Ἡ Κυριακὴ εἶναι ἡ εὐλογημένη ἡμέρα. Ἡ Κυριακὴ εἶναι ἡ ἡμέρα τῆς ἀναπαύσεως, οὐχὶ ὅμως τῆς τυχούσης ἀναπαύσεως, ἀλλὰ τῆς ἁγίας καὶ ἁγιαζούσης ἀναπαύσεως. Εἶναι δηλαδὴ ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν τὰ γεωργικὰ ἐργαλεῖα τίθενται κατὰ μέρος, αἱ δὲ κοσμικαὶ μέριμναι ὑποχωροῦσι διὰ νὰ ἐπικοινωνήσωμεν μετὰ τοῦ οὐρανίου ἡμῶν Πατρός, νὰ ἐπιδείξωμεν αὐτῷ τὰς ἡμετέρας ἀνάγκας, νὰ ζητήσωμεν τὴν θείαν αὐτοῦ χάριν, νὰ προσευχηθῶμεν εἰς αὐτὸν ἐκτενέστερον καὶ θερμότερον, νὰ παραστῶμεν πρὸ πάντων εἰς τὴν θείαν λειτουργίαν, ἥτις εἶναι ἀσυγκρίτως ἀνωτέρα πάσης προσευχῆς. Ἡ Κυριακή, τέλος, εἶναι ἡμέρα οὐχὶ τόσον τῆς ἀτομικῆς προσευχῆς—διότι διὰ τὴν ἀτομικήν, τὴν ἰδιαιτέραν προσευχὴν ὅλαι αἱ ἡμέραι εἶναι κατάλληλοι—ὅσον εἶναι ἡμέρα τῆς ἀπὸ κοινοῦ, τῆς δημοσίας προσευχῆς, διότι ὁ ἄνθρωπος δὲν

εἶναι μόνον ἄτομον ἄνευ οὐδενὸς ἄλλου δεσμοῦ μεθ᾽ οἱουδήποτε· εἶναι οἰκογένεια, εἶναι κοινωνία, εἶναι πατρὶς, εἶναι ἔθνος. Διὰ τοῦτο, Χριστιανέ μου, σπεῦδε τὴν Κυριακὴν ἐν τῇ ***Ἐκκλησίᾳ τῇ μεγάλῃ,*** συγκοινώνησον μετὰ τῶν ἀδελφῶν σου, παρευρέθητι ἐν τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ πρὸς τὸ συμφέρον σου τό τε κοσμικὸν καὶ τὸ πνευματικόν.

Ὀφείλομεν νὰ προσευχώμεθα ἐν τοῖς πειρασμοῖς. Ὁ δίκαιος Ἰὼβ εἶπεν ὅτι ὁ ἐπὶ γῆς βίος τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ***πειρατήριον.*** «*Οὐχὶ πειρατήριον ἐστιν ὁ βίος ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς;*» Ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς εἶναι ἀγών, εἶναι διηνεκὴς πάλη, εἶναι πόλεμος καθημερινός. Τοιοῦτος ἦτον ὁ βίος ἡμῶν ἀπ᾽ ἀρχῆς; οὐχί· διότι ἐν ἀρχῇ ὁ ἄνθρωπος ἦτο κύριος ἑαυτοῦ. Ἀφ᾽ ὅτου ὅμως ἐβασίλευσεν ἡ ἁμαρτία, ὁ ἄνθρωπος ἐξέπεσε τῆς πρώτης ἐκείνης ὑπεροχῆς καὶ δυνάμεως. Καὶ ναὶ μὲν διασώζει ἀκόμη καὶ σήμερον δυνάμεις, δι᾽ ὧν κατορθώνει νὰ ἐκπληροῖ διατάξεις τινὰς τοῦ Νόμου, νὰ ἀποφεύγῃ ἁμαρτίας τινὰς νὰ ἀντεπεξέρχηται κατά τινων πειρασμῶν, ἀλλ᾽ ἀδυνατεῖ νὰ τηρήσῃ ὅλον τὸν νόμον, νὰ ἀποφύγῃ ὅλας τὰς ἁμαρτίας, νὰ κατανικήσῃ ὅλους τοὺς πειρασμούς. Ὁ Δαυῒδ ἔπεσεν, ὁ Σολομὼν ἔπεσεν, ὁ Ἀπόστολος Πέτρος ἔπεσεν, ἀναρίθμητοι ἄλλοι ἔπεσαν. Τίς μόνος δύναται νὰ σώζῃ ἡμᾶς ἀπὸ τῶν πτώσεων τούτων; Καὶ ἄλλοτε τὸ εἴπομεν. Ἡ θεία Χάρις. Ἀλλὰ τὴν θείαν Χάριν μόνη ἡ προσευχὴ δύναται νὰ καταβιβάσῃ ἐφ᾽ ἡμᾶς. Ἰδοὺ λοιπὸν ὅτι εἰς τοὺς πειρασμοὺς ὀφείλομεν νὰ προσευχώμεθα, διότι μόνη ἡ προσευχὴ δύναται νὰ ἀπαλλάξῃ ἡμᾶς τῶν πειρασμῶν διὰ τῆς θείας χάριτος. Ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ Τωβὶτ ἀναγινώσκομεν ὅτι ὁ νέος Τωβίας ἐν ᾧ ἐλούετο ἔν τινι ποταμῷ ἀναπηδᾷ αἴφνης κατ᾽ αὐτοῦ τέρας ἐν σχήματι ἰχθύος ἕτοιμον νὰ καταπίῃ αὐτόν.... Δι᾽ ἡμᾶς τὸ τέρας τὸ ἀναπηδοῦν ἐκ τοῦ βάθους τοῦ Σατανᾶ ἢ τῆς διεφθαρμένης ἡμῶν φύσεως εἶναι ὁ πειρασμός, ὁ πειρασμὸς τῆς ἀνδρείας ἢ τῆς ὑπερηφανείας, ἢ τῆς φιλαργυρίας καὶ πλεονεξίας, ἢ τῆς ὀργῆς, ἢ τῆς ἀκρασίας καὶ τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν. Κατὰ τοῦ πειρασμοῦ τούτου μόνη ἡ προσευχὴ δύναται νὰ ἀντεπεξέλθῃ νικηφόρος.

Ὀφείλομεν νὰ προσευχώμεθα ἐν ταῖς θλίψεσιν. Ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου εἶναι κατεσπαρμένος ὑπὸ τῶν ἀκανθῶν, τῶν πικριῶν καὶ θλίψεων. «*Μικραὶ καὶ πονηραὶ ἐγένοντο αἱ ἡμέραι τῶν ἐτῶν τῆς ζωῆς μου*», ἔλεγεν ὁ Πατριάρχης Ἰακώβ. Αὕτη εἶναι ἐν ἐπιτομῇ ἡ ἱστορία τῆς ὅλης ἀνθρωπίνης ζωῆς. Ἀλλὰ τί ὀφείλομεν νὰ πράττωμεν κατὰ τὰς ὀλίγας καὶ πονηρὰς ταύτας ἡμέρας τῆς ἡμετέρας ζωῆς; Καὶ τί ἄλλο, εἰμὴ ἐκεῖνο, ὅπερ συμβουλεύει ὁ Ἀπόστολος Ἰάκωβος λέγων, «*κακοπαθεῖ τις ἐν ὑμῖν; προσευχέσθω*». Ἐν ταῖς θλίψεσι λοιπὸν ὀφείλομεν νὰ προσευχώμεθα. Ἡ Ἐκκλησία μάλιστα ἔχει καὶ ἰδιαιτέρας προσευχὰς κατὰ τὰς σκληρὰς ταύτας δοκιμασίας. Ὁ Προφήτης Ἱερεμίας προσεύχεται κράζων. «*Ἴδε, Κύριε, ὅτι θλίβομαι*». «*Πρὸς Κύριον ἐν τῷ θλίβεσθαί με ἐκέκραξα, καὶ ἐπήκουσέ μου*» ψάλλει καὶ ὁ Προφήτης Δαυῒδ. Οὐδαμοῦ, Χριστιανέ μου, ἀλλαχοῦ δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν παραμυθίαν ἐν ταῖς θλίψεσι καὶ ἀνακούφισιν, εἰμὴ ἐν μόνῃ τῇ θερμῇ προσευχῇ. Λοιπὸν ἂς προσευχώμεθα ὁσάκις ἡ θλίψις πληροῖ ἡμῶν τὰς καρδίας.

Ἀλλ᾽ ἆρά γε αὗται μόναι εἶναι αἱ περιστάσεις, καθ᾽ ἃς ὀφείλομεν νὰ προσευχώμεθα; Οὐχὶ βεβαίως· ὑπάρχουσι καὶ πολλαὶ ἄλλαι περιστάσεις

δύσκολοι, ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι ἡμέραι πονηραί, ὑπάρχουσι κίνδυνοι φοβεροί, καθ' οὓς ὡς μόνον ἀσφαλὲς καταφύγιον ἔχομεν μόνην τὴν προσευχήν. Ἐν καιρῷ πολέμου ὀφείλομεν νὰ προσευχώμεθα. Ἐν καιρῷ ἐπιδημιῶν εἰς τὴν προσευχὴν δέον νὰ καταφεύγωμεν. Ἐν καιρῷ θεομηνιῶν ἤτοι σεισμῶν, ἀνομβριῶν ἢ πολυομβρίας καὶ πλημμυρῶν πάλιν εἰς τὴν προσευχὴν ἂς προστρέχωμεν. Ὅταν μέγας κίνδυνος ἀπειλεῖ ἡμᾶς ὀφείλομεν νὰ προσευχώμεθα. Ὅταν περιπέσωμεν εἰς θανάσιμον ἁμάρτημα ὀφείλομεν νὰ δράμωμεν εἰς τὴν προσευχὴν πρὶν ἢ ἡ θεία ὀργὴ ἐνσκήψῃ καθ' ἡμῶν. Ὅταν πρόκηται νὰ προσέλθωμεν εἰς μυστήριον οἱονδήποτε, ὀφείλομεν νὰ προσευχώμεθα. Ὅταν πρόκηται νὰ προβῶμεν εἰς ἐπιχειρήσεις, ἢ ὅταν τὰ κοσμικὰ ἡμῶν συμφέροντα διατρέχουσι κίνδυνον, εἶναι ἀνάγκη νὰ προσευχώμεθα. Ποσάκις αἱ ἐπιχειρήσεις ἡμῶν δὲν ναυαγοῦσι καὶ οἱ κόποι ἡμῶν ὅλοι καὶ αἱ θυσίαι ἀποβαίνουσιν εἰς μάτην! Διατί δὲ τοῦτο; διότι ἀπολακτίζοντες τὴν προσευχὴν ἐξαρτῶμεν τὰ πάντα ἐκ τῆς ἡμετέρας φρονήσεως καὶ ἱκανότητος.

Λοιπόν, Χριστιανοί μου ἀδελφοί! Ἂς προσευχώμεθα καθ' ἑκάστην πρωῒ καὶ ἑσπέρας, πρὸ τοῦ φαγητοῦ καὶ μετὰ τὸ φαγητόν, κατὰ τὰς Κυριακὰς καὶ ἑορτάς, ἐν τοῖς πειρασμοῖς καὶ ἐν ταῖς θλίψεσι καὶ ἐν πάσαις ταῖς δυσκόλοις περιστάσεσι τοῦ ἡμετέρου βίου. Ὁ δὲ Θεὸς ἐν τῷ ἀπείρῳ αὐτοῦ ἐλέει καὶ τοῖς οἰκτιρμοῖς εἰσακούσεται τῶν προσευχῶν ἡμῶν πρὸς σωτηρίαν τῶν ἡμετέρων ψυχῶν καὶ σωμάτων. Γένοιτο.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑΙ ΟΜΙΛΙΑΙ

ΟΜΙΛΙΑ ΛΖ΄.

Β΄. ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΩΣΕΩΣ

«Λογιζόμεθα πίστει δικαιοῦσθαι ἄνθρωπον χωρὶς ἔργων νόμου». (Ρωμ. 3, 28)
«Τῇ γὰρ χάριτι ἐστε σεσωσμένοι διὰ τῆς πίστεως». (Ἐφεσ. 2, 8)
«Οὐ γὰρ οἱ ἀκροαταὶ τοῦ νόμου δίκαιοι παρὰ τῷ Θεῷ, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ τοῦ νόμου δικαιωθήσονται». (Ρωμ. 2, 13)
«Εἰδότες ὅτι ὃ ἐὰν ἕκαστος ποιήσῃ ἀγαθόν, τοῦτο κομιεῖται παρὰ τοῦ Κυρίου». (Ἐφεσ. 6, 8).
«Ὁρᾶτε τοίνυν ὅτι ἐξ ἔργων δικαιοῦται ἄνθρωπος καὶ οὐκ ἐκ πίστεως μόνον». (Ἰακ. 2, 24)

Ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, ὑπεσχέθημεν ὅτι θὰ συνεχίσωμεν σὺν Θεῷ τὸν λόγον μας σήμερον περὶ τῆς δικαιώσεως, ἀναπτύσσοντες τὰ σωτήρια ἀποτελέσματά της. Ἡ ἀνάπτυξις τῶν θαυμασίων τούτων ἀποτελεσμάτων θὰ εἶναι πλήρης ἐπεξήγησις τῆς ἐννοίας τοῦ προκειμένου θέματος, τὴν ὁποίαν συντόμως ἐδώκαμεν εἰς τὸ προηγούμενον ὁμιλητικὸν μάθημα. Διότι τί

εἴπομεν ἐκεῖ, ὅτι εἶναι ἡ δικαίωσις κατὰ τὴν χριστιανικὴν τῆς λέξεως ἔννοιαν; Καθορισμὸς τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν· ἀπολαβὴ τῶν δωρεῶν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· ἡ πλημμύρισις τῶν καρδιῶν ἡμῶν ἀπὸ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ· ἡ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν εἰρήνη τῶν καρδιῶν καὶ τῶν νοημάτων ἡμῶν· ἡ ἐλπὶς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν· ταῦτα πάντα συναποτελοῦσι τὸ περιεχόμενον τῆς ἐννοίας τοῦ θεολογικοῦ ὀνόματος τῆς δικαιώσεως. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἀκριβῶς εἶναι καὶ τ᾽ ἀποτελέσματα, ἐκ τῶν ὁποίων γνωρίζεται ἡ δικαίωσις ἡμῶν, καὶ περὶ τῶν ὁποίων λοιπὸν θά σας ὁμιλήσω σήμερον.

Καὶ πρῶτον ἡ δικαίωσις εἶναι μία ἠθικὴ κατάστασις, τὴν ὁποίαν φωτίζει καὶ ἐνισχύει ἡ θεία χάρις. Βεβαίως καὶ πρὸ Χριστοῦ, ὁπότε ἡ ἀνθρωπότης λόγῳ τῆς ἁμαρτίας τῶν πρωτοπλάστων εἶχε στρέψει τὰ νῶτά της ἀσεβῶς πρὸς τὸν Δημιουργὸν αὐτῆς, ὁ Θεὸς ἐν τῇ ἀπείρῳ αὐτοῦ ἀγαθότητι καὶ ὑπομονῇ δὲν ἀπέσυρε τελείως τὴν βοηθητικήν του πρόνοιαν ἀπὸ τὸν βίον τῶν ἀνθρώπων. Ὅλαι αἱ ὡραῖαι πράξεις, αἱ ὁποῖαι στολίζουν ἔστιν ὅτε τὴν ἱστορίαν τῆς προχριστιανικῆς ἀνθρωπότητος, ἀποδίδονται πολὺ ὀρθῶς εἰς τὴν θείαν χειραγωγίαν, ἡ ὁποία εἰς τὴν γλῶσσαν τῆς θεολογίας ὀνομάζεται *χάρις ἀποχρῶσα*. Τί σημαίνει ἡ ὀνομασία αὐτη; Ἀποχρῶσα χάρις εἶναι ἡ ἄνωθεν βοήθεια, τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς ἐχορήγησεν εἰς ἕκαστον ἄνθρωπον, ὥστε νὰ δύναται οὗτος νὰ διακρίνῃ τὸ καλὸν ἀπὸ τὸ κακόν, τὸ ἀληθὲς ἀπὸ τὸ ψεῦδος, τὸ δίκαιον ἀπὸ τὴν ἀδικίαν. Αἱ τύψεις τῆς συνειδήσεως μετὰ τὴν διάπραξιν τῆς ἁμαρτίας, καὶ ὁ ἔπαινος καὶ ἡ χαρὰ τῆς αὐτῆς συνειδήσεως μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἀγαθοῦ, ἡ κατηγορία αὕτη καὶ ἡ ἀπολογία τῶν διαλογισμῶν τοῦ ἀνθρώπου, τὰ ὁποῖα ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ὀνομάζει *φυσικὸν νόμον*, ἠξεύρετε πῶς ὀνομάζονται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ φιλοσόφων; Θεῖος σπινθὴρ καὶ θεία φωνή. Διὰ τοῦτο καὶ πολλάκις ἐπεκαλοῦντο οὗτοι τὴν θείαν ταύτην φωνὴν καὶ προέτρεπον καὶ τοὺς ἄλλους νὰ συμβουλεύωνται αὐτὴν εἰς πᾶσαν περίστασιν τῆς καθημερινῆς ζωῆς των.

Ἀλλ᾽ ἀφ᾽ ὅτου ηὐδόκησεν ὁ Θεὸς νὰ στείλῃ πρὸς ἡμᾶς τὸν Μονογενῆ αὐτοῦ Υἱόν, ἵνα διὰ τοῦ σταυρικοῦ αὐτοῦ θανάτου ἀπολυτρώσῃ τὸν κόσμον ἀπὸ τὸ κράτος τῆς ἁμαρτίας, δὲν ἀρκεῖται πλέον εἰς τὸ νὰ φωτίζῃ τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὴν ἀμυδρὰν καὶ μόνον λάμψιν τῶν θείων του σπινθήρων καὶ μὲ τὴν ἐσωτερικὴν φωνὴν τοῦ φυσικοῦ νόμου ἢ τῆς συνειδήσεως. Ἀπὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Χριστοῦ ὁλόκληρος ἥλιος αὐγάζει τὴν ἀνθρωπότητα, ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης· πολύκρουνος δὲ πηγὴ ἀρδεύει τὸν χριστιανικὸν κόσμον, ἡ πηγὴ τῶν θείων χαρισμάτων. «Ἐγώ εἰμι, » φωνάζει ὁ Χριστός, ἐγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου»· δεῦτε λάβετε φῶς ἐκ τοῦ ἀνεσπέρου φωτός. «Ἐγώ εἰμι τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν· ὁ διψῶν, ἐρχέσθω » πρός με καὶ πινέτω». Καὶ ὁ ὑπακούων εἰς τὴν θείαν ταύτην πρόσκλησιν διὰ τῆς εὐλαβοῦς παραδοχῆς τῶν εὐαγγελικῶν ἀληθειῶν καὶ τῶν ἱερῶν τοῦ Χριστοῦ Μυστηρίων ἀποκτᾷ τὴν δικαίωσιν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ

καὶ δικαιούμενος πληροῦται θείας χάριτος. Τί δὲ εἶναι ἀκριβῶς ἡ θεία αὕτη χάρις, ἥτις πλημμυρίζει τὴν ψυχὴν τοῦ δεδικαιωμένου Χριστιανοῦ ; Εἶναι ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποίαν τόσῳ συχνὰ παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν ἐν τῇ δημοσίᾳ λατρείᾳ νά μας πέμπῃ ἄνωθεν, καὶ τὴν ὁποίαν θείαν εἰρήνην δὲν δύναται νὰ διαταράξῃ κἀμμία δυσχέρεια τοῦ καθήκοντος, μήτε κἀμμία ὑπερβολὴ προσωπικῆς βίας. Εἶναι ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποίαν κἀμμία ἄλλη δύναμις δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ ἐξαλείψῃ. Εἶναι ὁ φωτισμὸς τῆς διανοίας πρὸς κατανόησιν τῶν θείων ἀληθειῶν. Εἶναι ἡ ἐσωτάτη συνάφεια μετὰ τοῦ ἀπειροτελείου Θεοῦ διὰ τῆς καθημερινῆς καὶ διαπύρου προσευχῆς. Εἶναι ὁ ἔνθεος ζῆλος πρὸς ἐξάπλωσιν τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Εἶναι ἡ φιλάδελφος συμπάθεια πρὸς τοὺς ἐν Χριστῷ ἀδελφούς. Εἶναι τέλος ἡ συνείδησις τῆς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ υἱοθεσίας ἡμῶν, περὶ τῆς ὁποίας συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Ἰδοὺ οἱ καρποὶ τῆς θείας χάριτος, τὴν ὁποίαν ἀπολαμβάνει πλουσίως ὁ δεδικαιωμένος Χριστιανός. «Ὁ καρπὸς τοῦ Πνεύματος, λέγει ὁ θεοδίδακτος Παῦλος, ἐστὶν ἀγάπη, χαρά, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια». Μακάριοι ἀληθῶς οἱ ἔχοντες τὴν χάριν τοῦ Παναγίου Πνεύματος! Ὁ βίος των εἶναι βίος ἐν Θεῷ, βίος ἅγιος.

Διότι τί ἄλλο ἀποτέλεσμα συνεπάγεται εἰς τὸν ἄνθρωπον ἡ δικαίωσις αὐτοῦ; Τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν του ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ. Πῶς συμβαίνει τοῦτο καὶ ποῖος μᾶς τὸ βεβαιοῖ; Ὁ ἄνθρωπος ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς, σωθήσεται. Ἰδοὺ τί ἐβεβαίωνεν ὁ Κύριος ἡμῶν, ὅταν μετὰ τὴν Ἀνάστασιν αὐτοῦ ἀπέστελλε τοὺς μαθητάς του εἰς τὸ κήρυγμα διὰ νὰ μαθητεύσουν πάντα τὰ ἔθνη εἰς τὸ σχολεῖον τῆς Χριστιανικῆς πίστεως. Ὅσοι, λέγει, ἐκ τῶν ἀνθρώπων πιστεύουν εἰς τὴν ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου, βαπτίζετε αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἡ πίστις αὐτῶν αὕτη ἐν συνδυασμῷ μὲ τὸ μυστήριον τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος θὰ φέρῃ παρ' αὐτοῖς τὴν ψυχικὴν σωτηρίαν. Πῶς πρέπει νὰ ἐννοηθῇ ἐδῶ ἡ σωτηρία αὕτη; Ὁ βαπτιζόμενος ἀναγεννᾶται εἰς νέον ἄνθρωπον κατὰ Χριστὸν καὶ γίνεται υἱὸς Θεοῦ κατὰ χάριν, καὶ καθαρίζεται ἀπὸ τὸν ῥύπον τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ, καὶ ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὴν εὐθύνην καὶ τὴν ἐνοχὴν τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος, καὶ δύναται τοιουτοτρόπως ὁμοῦ μὲ τὴν δικαίωσιν, τὴν ὁποίαν ἔλαβε διὰ τῆς πίστεως αὐτοῦ εἰς τὸν Σωτῆρα, καὶ ἥτις λαμβάνει χώραν ἐν τῷ βίῳ τούτῳ, νὰ λάβῃ προσέτι καὶ τὴν μετὰ θάνατον δικαίωσιν, τὴν συνήθως λεγομένην σωτηρίαν, διὰ τῆς πίστεως καὶ τῶν ἀγαθῶν ἔργων. Διότι ἀποφαίνεται μὲν ὁ Παῦλος, ὅτι διὰ τῆς πίστεως δικαιοῦται ὁ ἄνθρωπος καὶ ὄχι ἐκ τῶν ἔργων τοῦ νόμου· «πίστει, λέγει, δικαιοῦται ἄνθρωπος καὶ οὐκ ἐξ ἔργων νόμου». Ἀλλὰ πρὸς κατανόησιν τῆς διδασκαλίας ταύτης τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἀνάγκη νὰ σημειωθῇ, ὅτι οἱ ἱεροὶ συγγραφεῖς τῆς Ἁγίας Γραφῆς διακρίνουν δύο εἰδῶν δικαίωσιν· δικαίωσιν ἐν τῷ βίῳ τούτῳ, ἡ ὁποία συνίσταται εἰς τὴν ἄφεσιν τῶν

ἁμαρτιῶν καὶ τὴν συμφιλίωσιν μετὰ τοῦ Θεοῦ. Τὴν δικαίωσιν δὲ ταύτην λαμβάνει ὁ ἄνθρωπος, Χριστιανὸς γινόμενος ὄχι βεβαίως ἕνεκα ἔργων ἀρεστῶν εἰς τὸν Θεόν, ὁποῖα δὲν ἠδύνατο οὗτος νὰ ἐκτελέσῃ ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ διὰ τῆς πίστεως εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ διὰ τοῦ βαπτίσματος. Καὶ περὶ τῆς δικαιώσεως ταύτης ὁμιλεῖ ἐνταῦθα ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ὅστις ἀλλοῦ τὴν ὀνομάζει «δικαιοσύνην ἐν τῷ νῦν » καιρῷ», καὶ τὴν ὁποίαν ἡμεῖς δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν πρώτην δικαίωσιν. Διότι ἐκτὸς αὐτῆς τῆς δικαιώσεως τῆς ἀποτελούσης τὴν πρώτην ἔναρξιν τοῦ Χριστιανικοῦ βίου, αἱ ἅγιαι Γραφαί, εἴπαμεν, ὅτι ὀνομάζουν ἐπίσης δικαίωσιν, τὴν σωτηρίαν τοῦ Χριστιανοῦ εἰς τὴν μέλλουσαν κρίσιν, ἥτις θὰ εἶναι ἡ ἀμοιβὴ καὶ ὁ στέφανος τῶν ἀγαθῶν αὐτοῦ ἔργων. Καὶ τὴν δικαίωσιν ταύτην, «τὴν δικαιοσύνην ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ», τὴν δι' ἔργων ἀγαθῶν ἀποκτωμένην ἐννοεῖ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ὅταν εἰς ἄλλο μέρος ἀναφέρῃ, ὅτι «οἱ ποιηταὶ τοῦ νόμου δικαιωθήσονται» καὶ ὅτι ὁ Θεὸς θέλει ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, καὶ ὅτι τὴν «ἐλπίδα » τῆς δικαιοσύνης» ἡμῶν οἱ Χριστιανοὶ «ἀπεκδεχόμεθα ἐκ πίστεως» τῆς δι' ἀγάπης ἐνεργουμένης, ἤτοι τῆς πίστεως τῆς ἀποδεικνυομένης διὰ τῶν ἀγαθῶν ἔργων τῆς Χριστιανικῆς ἀγάπης. Ἄλλως τε τὴν προκειμένην διδασκαλίαν τοῦ Παύλου τὴν ἐπεξηγεῖ πολὺ καλὰ ὁ ἀδελφόθεος Ἰάκωβος, ὅστις ἰδοὺ τί γράφει εἰς τὴν καθολικὴν αὐτοῦ ἐπιστολήν. «Ἐξ ἔργων, » λέγει, δικαιοῦται ἄνθρωπος καὶ οὐκ ἐκ πίστεως μόνης». Ὡσὰν νὰ ἤθελε νά μας εἴπῃ. Προσέξατε εἰς τὸ σπουδαιότατον τοῦτο σημεῖον τῆς Χριστιανικῆς διδασκαλίας· ἡ πίστις βεβαίως ἀρκεῖ καὶ μόνη διὰ τὴν πρώτην δικαίωσιν, διὰ τὴν ἄφεσιν δηλαδὴ τῶν ἁμαρτημάτων σας· μόνον ἐπιστεύσατε καὶ διὰ τοῦ βαπτίσματος τὰ πάντα σᾶς ἐχάρισεν ἡ θεία χάρις· καὶ περὶ τούτου ἔλαβεν ἀφορμὴν ὁ ἀγαπητός μου ἀδελφὸς Παῦλος νὰ γράψῃ πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Ρώμης, τονίσας εἰς τὴν ἐπιστολὴν αὐτοῦ τὴν σημασίαν τῆς πίστεως εἰς τὸ ζήτημα τῆς «δικαιοσύνης ἐν τῷ » νῦν καιρῷ». Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ ταυτίσετε τὴν δικαιοσύνην ταύτην ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ μὲ τὴν δικαιοσύνην ἐν τῇ μελλούσῃ κρίσει, τὴν ἐπιτυγχανομένην ὄχι μόνον διὰ τῆς πίστεως, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν θεαρέστων ἔργων. Καὶ διὰ νά σας ἐκφρασθῶ μὲ ὀλίγας λέξεις, μὴ ἐπιδεχομένας κἀμμίαν ἀμφιβολίαν περὶ τῆς σημασίας αὐτῶν, σᾶς διαβεβαιῶ κατὰ τὴν δοθεῖσάν μοι ἄνωθεν σοφίαν: «ἐξ ἔργων δικαιοῦται ἄνθρωπος καὶ οὐκ » ἐκ πίστεως μόνον».

Ὥστε, ἀγαπητοί, ἡ ὀρθῶς κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἁγίας Γραφῆς νοουμένη δικαίωσις τοῦ Χριστιανοῦ, ἡ πλήρης καὶ τελεία δικαίωσις ἡμῶν, ἡ δικαίωσις ἡ σώζουσα ἡμᾶς, ἀνάγκη νὰ περιλαμβάνῃ καὶ ἔργα ἀγαθά, τὰ ὁποῖα δεικνύουν τὴν ἰδικήν μας προσπάθειαν. Διότι, ὅπως πολὺ ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ἡ ταφὴ τῶν προτέρων ἁμαρτημάτων καὶ ἡ μυστικὴ διὰ τοῦ βαπτίσματος ἀναγέννησις ἡμῶν εἶναι τοῦ Θεοῦ δῶρον, ἡ δὲ διατήρησις τῆς μετὰ τὸ βάπτισμα καθαρότητος καὶ

ἡ ἐκτέλεσις ἔργων ἀγαθῶν, ἤτοι ὁ καλὸς βίος εἶναι ἔργον ἡμέτερον, ἐξαρτώμενον ἀπὸ τὴν ἰδικήν μας ἐξουσίαν καὶ προθυμίαν, ἐνισχυομένην δὲ μόνον καὶ ὁδηγουμένην ὑπὸ τῆς θείας χάριτος.

Ἰδοὺ διατί καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ ὄρους λεγομένην ὁμιλίαν αὐτοῦ μακαρίζει ὅλους τοὺς ὀπαδοὺς αὐτοῦ, ὅσοι ἐκτελοῦν τὰ καλὰ ἔργα· ἤθελε νὰ ἐνδυναμώσῃ τὴν ἀτομικήν των θέλησιν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἠθικοῦ νόμου. Μακάριοι, λέγει, εἶναι οἱ μὴ ὑπερηφανευόμενοι διὰ τὰ πνευματικά των προσόντα ἢ διὰ τὰ ὑλικά των ἀγαθά. Μακάριοι εἶναι ὅσοι διατηροῦν τοὺς ἑαυτούς των καθαροὺς ἀπὸ πᾶσαν ἠθικὴν κηλῖδα, τὴν ὁποίαν ἡ πονηρὰ ἐπιθυμία ἐγκολάπτει παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ. Μακάριοι οἱ μὴ μνησικακοῦντες, οἱ φιλήσυχοι, οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, οἱ ὑπομονητικοὶ εἰς τὰς κακοπαθείας των. Ὅλοι οὗτοι καὶ οἱ παρόμοιοι δύνανται νὰ χαίρουν καὶ ἀγάλλωνται, «ὅτι ὁ μισθὸς αὐτῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς». Ποῖος εἶναι ἐδῶ ὁ πολὺς μισθὸς, τὸν ὁποῖον ὁ μεγαλόδωρος Ἰησοῦς Χριστὸς ὑπόσχεται εἰς τοὺς ἀγαθοποιοὺς μαθητάς του; Ὅ,τι ὠνομάσαμεν ἀνωτέρω μὲ μίαν λέξιν δικαίωσιν. Εἶναι μὲ ἄλλην ὀνομασίαν «ἡ δικαιοσύνη ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ» εἶναι ἡ ψυχικὴ σωτηρία, ἢ ἡ μέλλουσα ζωὴ, τὴν ὁποίαν εὔχομαι ὁλοψύχως νὰ κληρονομήσουν οἱ ἀκροαταί μου καὶ ὅλοι οἱ Χριστιανοί.

Πῶς εἴπομεν, ὅτι δύναται ὁ Χριστιανὸς νὰ ἐλπίζῃ εἰς τὴν δικαίωσίν του; Τίνος πράγματος ἔχομεν χρείαν διὰ τὴν σωτηρίαν μας; Τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ. «Τῇ γὰρ χάριτι, λέγει, ἐστὲ σεσωσμένοι». Τίνος ἄλλου; Τῆς πίστεως. «Τῇ γὰρ χάριτι ἐστε σεσωσμένοι διὰ τῆς πίστεως» προσθέτει ὁ Παῦλος, καὶ ἐπεξηγεῖ ὁ ἴδιος τὸν λόγον τῆς ἀναγκαιότητος τῆς πίστεως. Διότι, λέγει, χωρὶς πίστεως ἀδύνατον εὐαρεστῆσαι». Ὥστε, ἴσως ἴσως ἐρωτήσῃ τις, εἶναι περιττὸν λοιπὸν τὰ ἔργα; Ναί, τὰ ἔργα τὰ ὁποῖα ἀπῄτει ὁ παλαιὸς νόμος τῶν Ἰουδαίων δὲν εἶναι ἱκανὰ πρὸς σωτηρίαν αὐτῶν. Ἄλλως δὲν θὰ ἦτο ἀνάγκη νὰ ἔλθῃ ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου. Μὲ τοῦτο ὅμως δὲν ἕπεται, ὅτι μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν κήρυξιν τοῦ εὐαγγελικοῦ νόμου δὲν ἀπαιτεῖται ὁμοῦ μὲ τὴν πίστιν καὶ ἡ ἐκτέλεσις αὐτοῦ, διότι, ὡς ὁ αὐτὸς Παῦλος παρατηρεῖ, μόνη ἡ ἀκρόασις τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν δὲν ἀρκεῖ πρὸς δικαίωσιν· «οὐ γὰρ οἱ ἀκροαταὶ τοῦ νόμου δίκαιοι παρὰ τῷ Θεῷ, ἀλλ' οἱ ποιη- » ταὶ τοῦ νόμου δικαιωθήσονται».

Ἕκαστος Χριστιανὸς θὰ ἀνταμειφθῇ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀναλόγως τῶν ἀγαθῶν ἔργων τὰ ὁποῖα θὰ πράξῃ. Ταῦτα λοιπὸν, ἀγαπητοὶ, ἔχοντες καὶ ἡμεῖς ὑπ' ὄψιν ἂς πράξωμεν ὅλα ὅσα ἐξαρτῶνται ἀπὸ ἡμᾶς, ἵνα διὰ τῆς πλήρους καὶ τελείας ἡμῶν πίστεως καὶ διὰ τοῦ ἠθικοῦ καὶ θεαρέστου βίου ἡμῶν δυνηθῶμεν νὰ δικαιωθῶμεν ἔμπροσθεν τοῦ φοβεροῦ βήματος τοῦ οὐρανίου ἡμῶν Κριτοῦ χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ καὶ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι.